

Νά υπηρετήσης! Τὸ διαλάλημά σου αὐτό, τὸ κύριο. Νά υπηρετήσης, νά προσφερθῇς. Τί σέ μέλει ἂν κάτω ἀπὸ τὴ φρυγία σκρόφια, ἢ ἀπὸ τὸν πετεινὸ ἢ ἀπὸ τὸν ἀετὸ; Πῶς δ' ἅπ' ὅλα νά υπηρετήσης, νά δειξῇς πῶς ἡ κανονισμένη θέληση μονάχα εἶναι δυνατὴ καὶ πῶς ξέρεις νά νικᾷς—καὶ πῶς ξέρεις νά πεθαίνης.

Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ στιγμή, μετὰξὺ μας—τῆς θρησκείας καὶ ἡμεῖς— ἡ μάχη τόσο δυνατὴ εἶναι, ὁ κίντυνος τοῦ κόσμου τόσο εἶναι ἀπειλητικός, πού εἶναι ὥραϊο νά μπορέσης γιὰ τὴ νίκη νά πολεμήσης.

Ἴσως ἡ σκέψη τούτῃ προαίνει μου τὰ σφοδρὰ τὰ δάκρυα, καὶ ἅπ' αὐτοῦ πηγάζει — ὦ Γαλλία, ὦ Πατρίδα μου!—τῆς πονεμένης τῆς ψυχῆς τὸ γαλῆνεμα, καὶ σὰν εὐχαρίστηση μέσα στὴ σφοδρά.

Μὰ πόσος ἀνθρωπισμὸς, καταστρεμένος, μέσα σ' ἓνα μόνο ἄνθρωπο! Ἀξέτιωτο παιδί, τὶ θησαυροὺς μελλούμενους ὑπόσχεται ὁ νοῦς σου, σοφὸς γιὰ νά συγκεντρώῃ χωρίσματα πού ἐνυμνῶσε συνοικτικά ἡ καρδιά σου.

Τὰ πλατιά συγκινημένα κινήματα τῆς Καλοσύνης μετὰ τὴ χειρονομία τῆς τὴν ἀνετην ἄκοπα. ὁ παγκοσμιὸς ἔρωτας καὶ ὅλα τὰ κινὰ πού κυβερνᾷ, θὰ κατοικῶναι νά μᾶς ἡμερέψουν.

Ἡ συμπάθειά σου, ἀνοιχτὴ πρὸς κάθε πλάσμα, θὰ τὸ συμπλήρωνε τὸ νόημα τῆς θρησκείας. Κάθε πιστὸς κλεισμένος στέκει σὰ μέσα στὸ φράχτη του. Ὅλοι θὰ εἶχαν ἀπὸ σέ τὴν εἰρήνη καὶ τὸ συναισθημα.

Ὁ παιδὶ τρισευτυχισμένο, σιμὶ σου ἤρξες τὴν ἰδεατὴ γυναῖκα, στὴ μητέρα σου, σ' ἐκείνη πού καὶ στοῦ πικροῦ τοῦ πόνου τίς ἡμέρες, στὰ βάρη τῆς καρδιάς, τῆς μόνου ἀποζητῆ τὴν καταφυγὴ καὶ τὴν πίστη.

Καὶ λοιπὸν ἔπαιθες μόλις γεννήθηκες πῶς ὁ ἀφρὸς τοῦ ἄγνου καὶ τοῦ διαλεχτοῦ γιὰ τοὺς στοχαστικοὺς κρατιέται ἀπὸ τὸ ποῖο τῶν ψυχῶν καὶ ὅχι ἀπὸ τὸ μοιρόγραφο δόγμα πού σέ προσηλύτισε.

Τὰ χορηστὰ καὶ τὰ τίμια τῶν ἀνθρώπων εἶναι γνωρίσματα, τὸ χέρος, ἡ καλοσύνη, ὁ νόμος τῆς θυσίας προσφέρουν τὰ εὐεργετήματά τους σὲ ὅλες τίς καλογεννημένες καρδιές, καὶ γι' αὐτὸ παλληκαρίζουν τὰ σφίγγαμε τὰ χέρια μας.

Ὁ μεγάλο ἐρωτολούλουδο πού μακριάθε μετὰ μοσκοβολᾷ, εἴτε ἀγαπῶμε, εἴτε ὑπομετοῦμε, καὶ ἢ ὄχι, τὸν ἑσταυρωμένο, πιστοὶ ἢ ἄπιστοι, ἀδερφὸς καὶ ἀδερφή, πατέρας καὶ παιδιὰ, ἀγάπη σὲ ἐξῆς νά εἴμαστε ὅπως εἰμὶς ζήσαμε.

Ὁ τερατώδης Γερμανὸς πού ἀπὸ μᾶς θὰ συντριφῇ, δὲν εἶναι, σωστά σωστά, τίποτε μπροστὰ στίς μα-

κροχρόνιες ἀμάχες μας. Ἡ ὑπεράνθρωπη λύρα σου μετὰ τίς πλατιές τῆς χόρδης, σ' ἓνα τραγούδι ἀρμόνισε μαλλώματα καὶ καταφρόνια.

Θὰ εἶταν ἔγκλημα νά πάνε χαμένα γιὰ μᾶς τὸ σεπτὸ σου παράδειγμα καὶ τὸ δασκάλειμά σου, ἀφοῦ οἱ καρδιές μας μείνανε πάντα συνενωμένες, ἐξὸ μέσα στὸ ἱερό, καὶ ἐγὼ πῶς μακρεμένος ἀπὸ τὸ ναό.

Γιὰ νά ἡσυχάσης καὶ τὴν ὁρμὴ τοῦ θρήνου μου, ἀπὸ κεῖ πέρα πού κοιμᾶσαι, ἀπὸ τὸν ποθητὸ σου λόφο, τὸν ὁρφανὸ πατέρα σου, τὴν ὁρφανή σου τὴ Γαλλία ἄγρυπνος πάντα φύλαγε, Παιδί μου, Ἀγίε μου καὶ Ἡρώδι μου.

Ἀπριλίου τοῦ 1915

(Πρόχειρη μετ' ἑρμηνείας Κ. Π.)

ΚΟΥΦΙΑ ΚΑΡΥΔΙΑ

Ὁ κ. Ἀλέξ. Πάλλης μετὰ τὸν τίτλο: «*Δέκα Ἀρβανίτη, Μαλλιάρου, ΚΟΥΦΙΑ ΚΑΡΥΔΙΑ*» χάρισε στὰ νεοελληνικὰ γράμματα ἓναν καινούριο τόμο, ὁμορφωτικὸ καὶ ὁμορφωμένο, μετὰ τὰ τυπογραφικὰ ψηφιστὰ καὶ κάπως βυζαντινὰ πού τώρα τελευταῖα μεταχειρίζεται τυπώνοντας τὰ βιβλία του. Ἡ «Ἑστία» τὰ ψηφιστὰ αὐτὰ τὰ χαραχτήρισε ἀδιάβαστα, μὴ δίκαιο δὲν ἔχει συνηθίζονται εὐκολὰ σώνει κανεὶς νά θέλει νά διαβάσει. Κι ἂν δὲ θέλει ἡ «Ἑστία», τί τῆς φταῖνε τὰ ψηφιστὰ;

Μὰ ἡ μορφή στὸ βιβλίο τοῦ κ. Πάλλης δὲν πιάζει κανένα ρόλο. Ὅχι ἔτσι ὁμορφα πού εἶναι τυπωμένα, μὰ καὶ ἄσκημα νά εἰναι, ἀπὸ τὴν ἀξία τους δὲ θὰ χάνανε τίποτε. Α. χ. Ὁ «Κύκλωπας» τοῦ Εὐριπίδη, «Ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας» τοῦ Σαίξπηρ, καὶ τὸ πρῶτο βιβλίο τοῦ Θουκυδίδου, τρεῖς ἀριστουργηματικὲς μετάφρασές του, πού πίκνουν τίς πρῶτες σελίδες τοῦ βιβλίου του, καὶ ἂν λείπανε ἀκόμα ἀπ' αὐτὰς τὰ σοφὰ κριτικὰ σχόλια, ἔχουν τόση ἀρχοντιά πάνου τους πού θὰ στολίζανε καὶ τσιγγάνικο τσαντίρι καὶ ὄχι μόνο τὸ ἀστραφτερὸ παλάτι πού ναι θρονιασμένες σήμερα. Ὁ Παλαμάς ἔχει πεῖ γιὰ τὸν κ. Πάλλη πῶς εἶναι ὁ πῶς ἀπιστος καὶ ὁ πῶς πιστὸς μεταφραστής. — Ἀπιστος στὴ λέξη τοῦ κείμενου πού μεταφράζει καὶ πιστὸς στὴν ψυχὴ, στὸ νόημά του. Στὶς μετάφρασές του ὁ κ. Πάλλης ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα πού ὁ ἴδιος τὸ περίγραψε μέσα στὸν ἀριθμ. 50 (1903) τοῦ «Νουμά» μετὰ τὰ λόγια: «Ὅταν διαβάσεις τὸ πρωτότυπο, σοῦ παρασταίνει ὁ νοῦς σου μιὰ εἰκόνα. Ἀφτὴ τὴν εἰκόνα πρέπει νά δώσει τὸ μετάφρασμα. Συχνὰ μιὰ λέξη, μιὰ συλλαβὴ, μιὰ συναρμολογὴ τὰ χαλάει. Θέλεις τότες συλλογὴ, σκέψη, δοκιμὴ κατὰ κάθε γραμμὴ, μιὰ ὥρα, ἴσως μιὰ μέρα, ἴσως μιὰ βδομάδα. Κάνε το ἀπόφαση πῶς θὰ γίνῃ ἀφτὸς ὁ κόπος. Στὴν ἀρχὴ θὰ εἶναι πολὺ μεγάλος· σιγὰ σιγὰ ἐπειτα θὰ λιγοστεύει». Νά, τὸ

μυστικό της μεγάλης του, της άφραστης μεταφραστικής του επιτυχίας. Έτσι βγήκε ή «Ιλιάδα», έτσι το Βγγέλιο, έτσι όλες του οι άληθινά δημιουργικές του μεταφράσεις.

Έξω απ' τα τρία έργα που αναφέραμε, στα «Κούφια καρύδια» είναι το Κάντ ή «Κριτική του ίδεολογισμού» (μετάφραση Μαρκέτη και Πάλλη). Το Karl Brugman ή γλωσσολογική μελέτη «Γραφή και Δημοτική», διάφορα γλωσσικά και βιβλιοκρατικά του άρθρα, το «Ασκημόπαπο» του Andersen, τα «Πειραχτικά» (μέσα σ' αυτά είναι κ' οι άθάνατοι νεκρικοί διάλογοί του που στολίσανε σε περασμένα χρόνια το «Νουμά») κι ο «Ταμπουράς κι ο Κόπανος».

Α, μ' όλ' αυτά, το βιβλίο του κ. Πάλλη τιτλοφορείται «Κούφια καρύδια», σās παρακολουθούμε να μάς δείξετε που μπορούμε να βρούμε τα γερά. Τα «Κούφια καρύδια», όπως και άλλα βιβλία του κ. Πάλλη, δεν πουλούνται. Όποιος τὰ θέλει τὰ ζητάει από τον ίδιο γράφοντάς του: Alex. Pallis Esq. Aigburth Drive, Liverpool.

T.

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ

I.—

• Σαρανταπέντε μάστοροι κ' έξηντα μαθητάδες
• Τρείς χρόνους έδουλεύανε της Άρτας το γιοφύρι
• Όλημερίς έχτιζαν κι' από βραδīs γκρεμίζεται!.

Μεγολόστομα δραματικά άρχίζει το τραγούδι του Γιοφυριού της Άρτας, ένα από τα πιο τέλεια της δημοτικής μας Ποίησης. Ο Πρωτομάστορας δεν μπορεί άκλόνητο να στερεώσει το γιοφύρι· το ρέμα είναι δυνατό κι' όλοένα το γκρεμίζει. Ο λαός που πάντοτε ύπερφυσικά βλέπει μυστικά την αισθάνθηκε την αλώνια πάλη του Άνθρώπου με τη Φύση. Με ξωτικά τη στοιχίωσε που άγρια άμύνονται για δ τι τους άνηκει κ' αίμα, κόκκινο αίμα πολύ, από του; ανθρώπους ζητούν για κάθε χάρη. Όλοκαυτώματα πάντοτε στους Θεούς, στίς μυστικές δύνάμεις πρόσφερνε ο λαός· ή ιδέα της Θυσίας τη δύναμη της επιτυχίας του έδινε γιατί την όλοτελα ανθρώπινη θέληση πο έ δεν την αισθάνθηκε, κ' έπειτα ακόμα πιο όλόφυρα πίστευε σ' αυτή. Όλοκαυτώματα πρόσφερνε, ανθρώπινα σιού; πολύ άρχαίους καιρούς των οποίων ή θύμηση κρυφά στους θρύλους διατηρήθηκε. Ό ποταμός, το στοιχίο του ποταμού άνήμερα το σφαχτάρι του ζητά. Και δεν πρέπει να στοιχίωσουν μήτε ξένο, μήτε όρφανό, μήτε διαβάτη, — είναι δυσκολοκατόρθωτο πολύ το έργο και πρέπει άκριβό πολύ να είναι το θύμα, του Πρωτομάστορα ή ήια ή παύομορφη Γυναίκα Κ' έπειτα πολύ τραγικά τη θυσία διηγείται το Τραγούδι.

Τέτοια ή λαϊκή παράδοση. Κ' έρχεται ο Ποιητής· ο στοχαστικός, έπιστημονικά μορφωμένος ποιητής. Δέ θ' άντιγράψει την παράδοση· τὰ θάματα, οι νεράιδες και οι μοίρες που ίσως μās γοητεύουν όταν απλά τὰ διηγείται ο λαός γιατί είναι άλήθειές του, γιατί εκείνος ποτέ συμβολικά και ψυχικά δε σκέπτεται, ψεύτικα κι' άνευρα άντηχούν μέσα μας έ δεν τὰ τονίζει ο Ποιητής ή ο Δραματικός σύμφωνα

με τον έσώτερο δικό του και δικό μας σκοπό. Σ' όποια θέλει έξωτερική μορφή, μόνο δ τι είναι γενικό και πλατιά άληθινό, τον έντόμυχο λόγο του θρύλου, πρέπει να ύψώσει, τους άνεχτίμητους· αλλά κι' άνεκατάλλευστους θησαυρούς. Δυστυχώς πάρα πολλοί από τους συγγραφείς μας φαίνονται όλοτελα να τὸ λησμονούν, κι' όμως είναι τόσο απλή, τόσο όλοφάνερη ή άνάγκη αυτή της δημιουργίας για να συγκινηθεί ή άνώτερη σημερινή μας διανοητικότητα. Παρασέρονται από την εύκολη μαγεία του λαϊκού θρύλου και γράφουν τόσα έργα χωρίς ζωή, χωρίς ψυχή, χωρίς αξία.

Ένα; από τους λίγους ύψώθηκε ο Ψηλορείτης, ποιητής, στη γνήσια σημασία της λέξης, Πλάστης. Από την παράδοση ο τι δεν έσμιγε στο γενικό του νόημα άφαιρέσε, δύναμη σ' άλλους ή και σε δικούς του τόνους χάρισε, συνέλαβε την Ίδέα του μύθου. Έσκυψε στον Ποταμό άπάνω κι' άκουσε τον έσώτερο τραγικό σκοπό κι' αυτόν τραγούδησε. Ο Πρωτομάστορας δεν μπορεί να στήσει το γιοφύρι γιατί δε δίνεται όλάκερος στο έργο. Τα πολύ μεγάλα έργα, τὰ πολύ δυσκολόφαστα άπαιτούν όλο μας το είναι· στον ένα, το βαθύτερο Πόθο, στην άτομική μας Αλήθεια πρέπει κάθε άλλη μικρότερη για μās επιτυχία ή ευχαρίστηση να προσφέρουμε για να έχουμε τη δύναμη, δηλ τη δύναμη που μόνη νικά. Η Μοίρα για μās σήμερα δεν έχει πια τη στενή έννοια με την όποία άπαίσια τρομαχτική έδενε σφιχτά κάθε όρμη. Είμαστε έλεύτεροι όπως θέλουμε να πλάσουμε τη ζωή μας, το άδιάκοπο δράμα σφιχτοπλεγμένων σκηνών με; το γράφουμε, όπως θέλουμε, διαλέγοντας κάθε χαρά, άναγκασμένοι μόνο να την έξαγοράσουμε πάν α μ' έναν πόνο της ίδιας έντισης, κάθε ζωή μ' ένα θάνατο, κάθε νίκη με μι άθυσία... Κ' έδώ φαίνεται ή άκριβέστατη έννοια της λέξης Θυσία που σιγά σιγά έπεσε σε όλοτελα άναπαρχτη σημασία. Η θυσία δεν είναι ποτέ μι νίκη του Όχι—Εγώ. Όχι—Εγώ δεν έπάρχει κι' άς ίσχυρίζονται το ένάντιο οι άνωθοι κ' οι κοντόθωροι, όταν δεν είναι ψεφτες, ήθικολόγοι. Οι μεγάλοι θεμελιωτές της άλτρουϊστικής Ιδέας το είψεραν· τη θυσία τη θεωρούσαν σαν την πολύ όδυνηρή προσφορά πάντοτε για έναν άνώ ερο θρίαμβο. Είμαστε οι έλεύτεροι σκλάβοι της Μοίρας που τώρα λέγετα Ρυθμός. Κ' ή γυναίκα που κρυφά τον πλάνευε με τὰ γλυκά φιλά της παίρνει από την όρμη του Πρωτομάστορα· κι' ο ποταμός νικά. Η Φύση τον άνήμπορο άνθρωπο. Όλοκαύτωμα στον ποταμό πρέπει την Άγάπη να χαρίσει. Τέτοιο το δράμα που βαλύατα το αιστανόμαστε γιατί όλοι μυστικά το ζούμε.

Όχι μόνο στοχαστικά αλλά και δραματικά ύψώθηκε ο Ψηλορείτης. Κριτική που γράφθηκε τότε, κ' έπίσημη μάχισσα, λέει ότι βρίσκει πάρα πολύ δυνατή την έπίδραση του Μέτερλινγκ και του Ibsen. Μόλις έια έργο της Νεοελληνικής μας Φιλολογίας έβγει από τον κύκλο τον κοινό, κ' είναι φυσικό τότε να είναι ξενικά έπηρασμένο, άφου δση έλληνική άτομικότητα κι' αν έχει ο Ποιητής τ' άνώτερα μαθήματα από ξένους θα τ' άντλήσει—δεν έχουμε άκόμο άρκετά ύλικό έδώ· μι άφυλεκτική φιολογία δεν πλάθεται πριν περάσουν χρόνια και χρόνια ούτε κ' ή κοινωνία άπόχτησε κι' όλας τον καθαρά ξεχωριστό χαρακτήρα της—όμως οι κριτικοί ν' ανακαλύψουν την έμπνευση ενός από τους έπισημοποιηένους πιά ξένους δραματικούς: «D'Annunzio, Oscar Wilde, Maeterlingk, Ibsen» κ' ένα δύο άλλοι άκόμο. Όλοι όρατοι· ποτέ Γάλλοι. Κ' ίσως να είναι ή μεγαλύτερη αξία των νεώτερων συγγραφέων μας και Κριτικογράφων ότι άμέσως